

Utvalg: Forskningsutvalget ved Det juridiske fakultet
Sak: 11/25
Møtedato: 18.02.2025
Journalnummer:

Arrangementer våren 2025

Vedlagt oversikt over innmeldte arrangementer i regi av fakultetet i vårsemesteret 2025. Etter en relativt rolig høst på arrangementssiden, tar det seg opp i vårsemesteret, med den store skatterettskonferansen i juni som det største løftet.

Forslag til vedtak:

Forskningsrådet tar oversikten over arrangementer til orientering.

Ragna Aarli
leder

Henning Simonsen
seniorrådgiver

Vedlegg: Oversikt over arrangementer i regi av fakultetet våren 2025

13.02.2025
HES

Oversikt over innmeldte arrangementer for vårsemesteret 2025 - i regi av fakultetet

Start	Slutt	Arrangement
23.01.2025	24.01.2025	Prøveforelesning og disputas, Matias Falbach, auditorium 4
29.01.2025	29.01.2025	Fakultetsseminar alle ansatte, NG5
05.02.2025	06.02.2025	Arbeidslivsdagene , Juristforeningen
05.02.2025	06.02.2025	Etablering av nordisk nettverk for offentlige anskaffelser
13.02.2025	13.02.2025	KI-seminar for alle ansatte, aud. 4
03.03.2025	03.03.2025	Nordic Network for European Legal Studies, CENTENOL
06.03.2025	07.03.2025	Prøveforelesning og disputas, Line Tjelflaat, aud. 4
12.03.2025	13.03.2025	Prøveforelesning og disputas, Espen Verling, aud 3/2
27.03.2023	28.03.25	Prøveforelesning og disputas, Ole-Gunnar Nordhus
25.03.2025	26.03.2025	David Doublet-seminaret
08.04.2025	08.04.2025	Jussens rolle – interessekonflikter kyst og hav, Litteraturhuset (One Ocean Week)
10.04.2025	10.04.2025	Bryggjesaka i Bergen – Oceans Science Bar (One Ocean Week)
27.04.2025	27.04.2025	Arbeidet med ny kulturminnelov, aulaen (l. Myklebust) – Museet 200 år
08.05.2025	08.05.2025	What are Courts for? (Avslutning prof. Il Anne Sanders), Litteraturhuset
22.05.2025	22.05.2025	Webinar LawBalance/CENTENOL
23.05.2025	23.05.2025	EXPUN – oppstartskonferanse (deretter Finse 24.-25., så Oslo 26.-28.)
04.06.2025	04.06.2025	Nettverkskonferanse og ph.d.-kurs konkurranserett (i tilknytning til BECCLE-konferansen)
05.06.2025	06.06.2025	BECCLE-konferansen
13.06.2025	13.06.2025	Kandidatarrangementet, aud. 1/Vrimle
17.06.2025?	18.06.2025?	Konferanse – om sikkerhet, sjøkabler m.m.
19.06.2025	21.06.2025	WATLP – European Association of Tax Law Professors, aud. 1

Utvalg: Forskningsutvalget ved Det juridiske fakultet
Sak: 12/25
Møtedato: 18.02.2025
Journalnummer:

Rapport etter avviklet forskningstermin

Bakgrunn

Fast ansatte i vitenskapelig stilling har rett til ett års forskningstermin etter 6 års tjeneste (72 måneders opptjening) eller ½ år etter 3 års tjeneste (36 måneders opptjening). Den som har forskningstermin, har plikt til å konsentrere sin arbeidsinnsats om de(t) forskningsprosjekt(er) som danner grunnlaget for søknaden om forskningstermin. Dette kommer frem av [Retningslinjer for tildeling av forskningstermin og særlig tidsordning for FoU-tiltak](#) fastsatt av Universitetsstyret 28.04.2016.

Ved vårt fakultet behandles søknader om forskningstermin i fakultetsstyret i juni hvert år. Behandling av resultatrapporter etter forskningstermin skal ligge til Forskningsutvalget. I fakultetets lokale retningslinjer (styresak 62/18) fremgår det at "resultatrapporten etter forskningstermin skal sendes til Forskningsutvalget, og legges ved neste søknad om forskningstermin. Resultatene som ble oppnådd i den forrige forskningsterminen vektlegges i prioriteringen av den nye søknaden."

For å følge opp dette punktet vil Forskningsutvalget heretter ha en fast sak hver høst der det redegjøres for rapporter etter forskningstermin. Det vil utvikles en enkel mal for resultatrapportering og det forventes at rapport leveres senest innen to måneder etter avsluttet forskningstermin. Rapportene vil fra 2025 legges fram i sin helhet for forskningsutvalget. Forslag til rutine for rapportering etter forskningstermin og en enkel rapportmal vil legges fram for FU våren 2025.

Rapporter etter forskningstermin

Da vi per nå ikke har klare rutiner for rapportering vil vi i denne saken bare kort omtale resultatene (med vekt på publikasjoner/resultater) fra forskningsterminer gjennomført i 2022-2024:

Eivind Kolflaath hadde forskningstermin våren 2022. Han arbeidet med en bok om språk- og argumentasjonsteori. Boken *Ordlyd og resonnement - språk og argumentasjonsteori i samspill med juss* ble gitt ut på fagbokforlaget i 2023.

Tore Lunde hadde forskningstermin våren 2024. Han arbeidet med flere revideringer og artikler. Han reviderte blant annet boken *Markedsføringsloven med kommentarer* (4. utgave) som er under publisering på Gyldendal. Han publiserte artikkelen «Dr. Holms-dommen (HR-2023-847-A). Strøkservitutt eller konkurranseklausul?», i Tidsskrift for eiendomsrett. Han har også i samarbeid med Monica Viken og Inger Berg Ørstavik utarbeidet en kommentarutgave

til varemerkeloven og manuskriptet er under publisering på Universitetsforlaget som fysisk bok og som lovkommentar på Juridika.

Christian Franklin hadde forskningstermin våren 2023. Forskningsterminen sammenfalt med oppstarten av CENTENOL og mye av tiden har derfor gått til dette. Det ble likevel skrevet to artikler, til EFTA-domstolens 30-årsfestskrift (sammen med Halvard Haukeland Fredriksen), og bidrag i festskrift for Ulf Bernitz som kommer ut i løpet av våren 2025.

Terje Einarsen hadde forskningstermin høsten 2023 og våren 2024. Han har ferdigstilt et verk om flyktningerett hvor han var medforfatter og redaktør. Boken *The 1951 Convention relating to the Status of Refugees and Its 1967 Protocol – A Commentary* er publisert som parpirbok og E-bok. Han har videre arbeidet med et manuskript om rett til beskyttelse som flyktning etter folkeretten.

Jørn Jacobsen hadde forskningstermin hele 2022. Han har ferdigstilt tre bøker i perioden: *Power, Principle and Progress: Kant and the Republican Philosophy of Nordic Criminal Law* på Fagbokforlaget og Open Access, *Legal reform Research* på Karnovgroup og *Fra retts gode til straff*, også på Karnovgroup. Han holdt i ansvaret for ph.d.-utdanningen, inkludert midtveisevaluering, under forskningsterminen.

Thomas Eeg hadde forskningstermin høsten 2023. Han har skrevet lovkommentarer til arveloven del III og IV publisert våren 2024 for Karnovgroup/Lovdataprojektet. Han har bidratt til boken *Comparative Succession Law Vol. IV. Administration of Estates* med kapittelet «Administration of Estates in Norway». Boken kommer ut på Oxford University Press våren 2025. Sammen med Brage Thunestvedt Hatløy og Else Mundal skrev han kapittelet «Arvebolken» i boken *Landslova*. Og han har publisert artikkelen «Hvem har og hvem bør ha testasjonskompetanse?» i Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål.

Anne Marie Frøseth hadde forskningstermin høsten 2022 og våren 2023. Hun har skrevet artiklene «Ansvar for skade forårsaket av kunstig intelligens i selvkjørende kjøretøy - en komparativ oversikt» i festskriftet til Ernst Nordtveit publisert på Cappelen Damm Akademisk og «Erstatningsansvar for brukere av kunstig intelligens» publisert i Tidsskrift for erstatningsrett og forsikringsrett. Hun har også publisert et working paper på BORA med tittelen: «Betydningen av menneskelige forutsetninger ved ansvar for bruk av kunstig intelligens etter den norske culpanormen». I tillegg har hun holdt en rekke foredrag blant annet ved CEPRI København og Institute for European Tort Law Wien.

Rune Sæbøe hadde forskningstermin høsten 2023 og våren 2024. Han publiserte en artikkel om ledelsens erstatningsansvar i aksjeselskap i Lov og rett og en artikkel om avtalt motregningsrett og panterett i egen gjeld i festskrift til Jens Edvin Skoghøy. Han har videre jobbet med manus til en artikkel om omstøtelse i konkurs.

Berte-Elen Reinertsen Konow hadde forskningstermin våren 2024 og fullførte i denne perioden tre artikler: «EU taxonomy, level playing field and competition policy in the energy sector» i boken *EU taxonomy, level playing field and competition policy in the energy sector*, Edwar Edgar Publishing, «Soft law and letter of credits» i boken *Soft Law in International Trade Finance*, Brill/Nijhoff Publishing og «Green Finance and Protection of Environment – Perspectives from Norway» i boken *Green finance and Protection of environment: an efficient breach?*, Brill/Nijhoff Publishing. Hun har i tillegg startet på et manus til en bok om internasjonale løsørekjøp.

Bjørnar Borvik hadde forskningstermin høsten 2023 og våren 2024. Han har bygget videre på sitt samarbeid med Renmin University of China, School of Law i Beijing og initiert en undersøkelse sammen med professor Lu med sikte på å identifisere problemstillinger knyttet til hvordan kinesiske bedrifter forholder seg til regelverk om ansvar for vern av grunnleggende menneskerettigheter og miljø. Det planlegges en artikkel på dette tema. Han har også samarbeid med senter for teknologirett på samme universitet om spørsmål knyttet til GDPR og Kinas personopplysningslov (PIPL) og bidratt med innlegg på 2024 World Internet Conference Wuzhen Summit. Han tar sikte på å omarbeide innlegget "Recent Artificial Intelligence Regulations in Europe: The Difficult Balancing between Risks and Opportunities within the Framework of Human Rights and Rule of Law" til en artikkel. Videre har han, sammen med professor Eivind Smith, på oppdrag fra Finansdepartementet utredet finansforetaks taushetsplikt for forskningsformål.

Forslag til vedtak:

1. *Forskningsutvalget tar redegjørelsen for rapporter etter forskningstermin til orientering.*
2. *Forskningsutvalget ber om å bli forlagt forslag til rutine for rapportering etter forskningstermin og utkast til en rapportmal i løpet av våren 2025.*

Ragna Aarli
leder

Ingrid Birce Müftüoglu
sekretær

11.02.2025
INMU

Utvalg: Forskningsutvalget ved Det juridiske fakultet
Sak: 13/25
Møtedato: 18.02.2025
Journalnummer:

Innspill til nye porteføljeplaner Forskningsrådet

Bakgrunn

Forskningsrådet har delt arbeidet med investeringer inn i 11 porteføljer. Disse er portefølje for forskningssystemet, for banebrytende forskning, for innovasjon, for muliggjørende teknologier, for helse, for demokrati og global utvikling, for velferd og utdanning, for klima og miljø, for mat og bioressurser og for energi og transport. Hver portefølje har et styre med ansvar for å investere i prosjekter innenfor sitt område. Til utvelgelsen av nye styremedlemmer i desember 2023 spilte fakultetet inn flere kandidater og fikk gjennomslag for to av forslagene: Erik Holmøyvik i porteføljestyret for demokrati og global utvikling og Anna-Sara Lind i porteføljestyret for Velferd og utdanning. I 2024 har de nye porteføljestyrene revidert porteføljeplanene. Høringsrunden begynte med porteføljeplanen for forskningssystemet i oktober 2024 og ble nylig avsluttet med porteføljeplanen for energi og transport.

Fakultetets innspill til nye porteføljeplaner

Fakultet har spilt inn til fire av planene. Til porteføljeplanen for forskningssystemet spilte fakultetet inn til UiBs samlede innspill. Til porteføljeplanene for Velferd og utdanning, Demokrati og global utvikling og Klima og energi sendte fakultetet innspill direkte til Forskningsrådet sammen med Det juridiske fakultet ved Universitetet i Tromsø. Innspillene er vedlagt denne saken.

Forslag til vedtak:

Forskningsutvalget tar fakultetets innspill til porteføljeplanene til orientering.

Ragna Aarli
leder

Ingrid Birce Müftüoglu
Sekretær

Vedlegg:

1. Innspill til porteføljeplan for forskningssystemet
2. Innspill til porteføljeplan for Velferd og utdanning
3. Innspill til porteføljeplan for Demokrati og Global utvikling
4. Innspill til porteføljeplan for Klima og energi

11.02.2025
INMU

Innspill porteføljeplan for forskningssystemet fra Det juridiske fakultet, UiB

Fakultetet takker for muligheten til å bidra til høringsinnspillet fra UiB til porteføljeplanen for forskningssystemet.

Fakultetet støtter rektors innspill om at grunnforskningens og breddeinstitusjonenes rolle bør ha en klarere plass i porteføljeplanen. Man bør knytte behovet for økt tverrfaglig og tverrinstitusjonelt samarbeid nasjonalt og internasjonalt til bredden i disipliner, temaer og tilnærminger som finnes i norske forskningsinstitusjoner. Det må kunne hevdes at nettopp denne bredden er en styrke for kunnskapsutviklingen i en tid der omstillingsbehovet er stort.

Fakultetet støtter også rektors innspill om at mandatet til porteføljestyret er for bredt. Porteføljeplanen skal legge til rette for rammer for forskning blant annet i form av internasjonalt arbeid og forskningskultur på tvers av alle porteføljeområdene, samtidig som den skal forvalte mer konkrete og svært viktige områder som rekruttering og tidlig karriere og forskningsinfrastruktur. Det brede mandatet skaper, slik vi ser det, utfordringer for målet om at porteføljeplanene skal skape forutsigbarhet for søkere og finansierende departementer.

Det er ikke klart hvordan porteføljeplanen skal bidra til mål 1, 2 og 4. En av grunnene til dette kan være at det legges for stor vekt på Forskningsrådets rolle i tiltakene og for liten vekt på forskningsinstitusjonenes rolle som skapere av disse samarbeidene og den forskningskulturen man ønsker å oppnå politisk. Det er først og fremst i de konkrete samarbeidene mellom forskere og miljøer nasjonalt og internasjonalt og gjennom daglig utøvelse av faglig-kritisk kultur tuftet på akademiske idealer og arbeidsmåter at det ønskede samspillet oppstår. Det legges for lite vekt på hvordan porteføljeplanen skal styrke verdiskapingen og videreutvikle høy kvalitet i forskning. Mål 3 om forskningsinfrastruktur fremstår som mer konkret og kunne vært skilt ut som et eget porteføljeområde da det også er knyttet mer investeringer og ressurser til dette målet.

Under hvert av målene står det oppført hvordan måloppnåelse vil bli vurdert. Målet om å *bidra til helhet og godt samspill i det nasjonale forskningssystemet* skal bli vurdert i *lys av samarbeid og vitenskapelig sampublisering på tvers av FoU-sektorer, samt sektormobilitet*. Vi mener at denne potensielle aktiviteten er knyttet til forskningsinstitusjonenes kjerneaktivitet og vil ha lite med porteføljeplanens tiltak å gjøre. Det vil derfor være «ukorrekt» å benytte denne type informasjon og data for å si noe om betydningen av porteføljens bidrag.

Rekruttering og tidlig karriere burde vært artikulert som et eget mål med tydeligere tiltak. God rekruttering og rammer for karriereutvikling er avgjørende for forskningssystemet, og planen burde være tydeligere på hvordan dette prioriteres, særlig med tanke på finansiering og støtte til institusjonene.

Ragna Aarli
prodekan for forskning

Ingrid Birce Müftüoglu
seniorrådgiver

Innspill porteføljeplan Velferd og utdanning

Porteføljeplanen favner bredt: «velferdssamfunnets sosiale og økonomiske bærekraft, samt de kulturelle forutsetningene for dette». Porteføljen har et tematisk nedslagsfelt, og skal derfor ikke ha avgrensinger når det gjelder fag, disipliner og metoder. Når rettssystemet og betydningen av lovgiving, som er grunnleggende forutsetninger for velferdssamfunnet, mangler i den tematiske beskrivelsen, avgrenser porteføljeplanen seg likevel mot et fagområde som vil og må være sentral i kunnskapsutviklingen om sosial og økonomisk bærekraft.

Om porteføljeplanen tematisk åpner opp for rettsvitenskapelig forskning, vil det bidra til måloppnåelse på samtlige punkter i planen:

- **Mål 1: Porteføljen skal bidra til fornyelse og høy kvalitet i forskningen for velferdssamfunnets sosiale og økonomiske bærekraft**
 - Velferdssamfunnet er bygget opp gjennom lovgivning slik som folketrygdloven og pasient- og brukerrettighetsloven. Kunnskap om den rettslige reguleringen er avgjørende for å sikre grunnleggende forståelse om verdier premisser og strukturen i vårt velferdssamfunn. Budsjetten gir inntekter gjennom skattlegging og fordeler ressursene, men borgerne får først rettigheter og plikter gjennom Stortingets lovgivning. Derfor vil forskning på gjeldende rett og hvilke mulighetsrom som foreligger for politikk og forvaltning, herunder hvilke rettslige endringer som må gjøres for å legge til rette for velferdssamfunnets sosiale og økonomiske bærekraft, bidra til fornyelse innen velferdsforskningsfeltet. «Nav-skandalen» illustrerer både hvor viktig innsikt i nasjonal og europeisk lovgivning er, og hvor galt det kan gå når samfunnet har kunnskapshull.
- **Mål 2: Porteføljens forskning skal styrke samfunnets evne til å håndtere utfordringer og bidra til nødvendig omstilling og utvikling på porteføljens ansvarsområder.**
 - Utfordringene og mulighetene beskrevet i planen har det til felles at løsningene avhenger av kunnskap om rettslige grunnstrukturer og verdier. Retten er en grunnleggende infrastruktur i samfunnet. Juridiske perspektiver og regelkunnskap er avgjørende for systemforståelse, systembygging og omstillingsprosesser. Sosial bærekraft handler også om den rettslige reguleringen av barn, eldre, funksjonshemmete og personer med minoritetsbakgrunn. En vesentlig side er ikke bare den rettslige reguleringen, men om ulike grupper faktisk får tilgang til de ressursene som de er tildelt.
- **Mål 3: Kunnskap, funn og resultater fra porteføljen skal deles og tas i bruk.**
 - Den rettsvitenskapelige forskningen foregår i nært samspill med samfunnet. Rettsvitenskapens primærdata er rettssamfunnets tekster og forskningen virker ofte direkte inn på samfunnslivet og regulerer adferd og avtaler. Samfunnsoppdraget om å bevare og videreutvikle rettssamfunnet oppfylles ikke bare gjennom forskning, men også gjennom forskernes bidrag til lovutvalg, andre utvalg og komiteer og som eksperter i tverrsektorielle oppdrag med direkte virking på politikkutviklingen. Erfaringer fra og videreutvikling av denne type sektorovergripende forskningsvirksomhet, vil bidra til gjensidig kompetanseheving på tvers av samfunn og akademia.

På bakgrunn av dette er vårt viktigste innspill til porteføljeplanen å inkludere «**rettslige forutsetninger**» i den overordnede tematiske beskrivelsen (2.1. Porteføljens avgrensning/temaer): «Porteføljen er tematisk bred og omfatter forskning og innovasjon knyttet til velferdssamfunnets sosiale og økonomiske bærekraft, samt de **RETTSLIGE** og kulturelle forutsetningene for dette». Med

19.12.2024

De juridiske fakultetene ved UiB og UiT

en slik tilføyelse vil beskrivelsen av velferdssamfunnet i større grad gjenspeile virkeligheten, og man åpner for tematisk forskning på rettslige rammeverk og regulatorisk utvikling. En slik tilføyelse innledningsvis av «rettslige forutsetninger» vil også måtte følges opp i resten av porteføljeplanen. I det vedlagte dokumentet kommer vi med forslag til hvordan.

Innspill til porteføljeplan Demokrati og global utvikling

De juridiske fakultetene ved UiB og UiT vil takke for en godt utarbeidet porteføljeplan som inkluderer rettsstaten og åpner opp for rettslige perspektiver.

Rettsvitenskapen står i en særstilling som styringsdisiplin og er avgjørende for å forstå og utvikle rammene for demokratiet, nasjonalt og internasjonalt. Kunnskap om rettslige grunnstrukturer og verdier, gjeldende rett og hvilke endringer som er mulige, peker på praktiske løsninger som lar seg operasjonalisere i politikk- og samfunnsutvikling. Slik sett er rettsvitenskapen i sin natur sektorovergripende og vil være en viktig bidragsyter til porteføljeplanens mål om «å bygge kunnskap relevant for politikkutforming, forvaltning og praksis i Norge og globalt».

Under følger våre innspill punktvis:

- Porteføljeplanens beskrivelser av utfordringer og muligheter tar utgangspunkt i at vi står i en ny geopolitisk situasjon med behov for økt beredskap nasjonalt og internasjonalt. Skal vi sikre et motstandsdyktig styringssystem og en bærekraftig offentlig sektor må demokratiet som styreform ses i sammenheng med internasjonale krav til rettsstaten. Rettsregler er et grunnleggende styringsredskap i samfunnet, og er en nøkkelfaktor for staters evne til å møte og løse samfunnsutfordringer. Forståelse for og vern av rettsstaten er avgjørende i møte med en verden i endring og kan virke demokratibevarende og samfunnsutviklende.
 - Vi anbefaler at rettstat og demokrati omtales sammen gjennomgående i planen og at Prioritering 1 omformuleres til “forskning som styrker demokrati og rettstat som styringsform og levesett”.
- Over de siste 15 årene har det internasjonale samfunnet og relasjonene globalt utviklet seg mot å bli mer regelbundet. EØS-samarbeidet og de internasjonale menneskerettighetene med Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen i spissen er eksempler på internasjonalt reguleringssamarbeid. Samlet sett har dette ført til mindre handlingsrom for nasjonale styresmakter og ført til overnasjonal kontroll med nasjonale tiltak selv om EØS-samarbeidet formelt sett ikke gir EUs regelverk og organer overnasjonal status. Vi ser i dag utvikling av nye former for internasjonal rett, fra mellomstatlig rett til «multilevel governance» basert på traktater som harmoniserer statenes interne rett, for eksempel på klima- og miljøområdet teknologisk utvikling m.m der et europeisk reguleringssamarbeid fremstår som utilstrekkelig. Det er et behov for forskning både på innholdet og virkningene av disse internasjonale prosessene, og hvordan det norske samfunnet kan og bør tilpasses den internasjonale utviklingen i en bred kontekst.
 - Vi anbefaler at planen også vektlegger folkeretten, FN og andre internasjonale og regionale organer og rettssystemer utenfor EU og hvordan disse virker sammen og hver for seg (prioritering 1).
- Nesten ingen samfunnsområder er uberørt av omstillinger som må skje for å møte en sikkerhetspolitisk krise. For svært mange samfunnsområder gjør behov knyttet til ivaretagelse av nasjonale sikkerhetsinteresser seg også gjeldende i fredstid. Dette omfatter alt fra åpenbare felt knyttet til rettslige rammer rundt militær aktivitet til spørsmål som gjelder strategiske investeringer og oppkjøp, forhold knyttet til plan- og bygningsregulering, spørsmål av arbeidsrettslig art mv. Behovet for rettsvitenskapelig forskning som ivaretar beredskaps- og sikkerhetshensyn er stort, også fordi sektordepartementene som driver regelverksforvaltning på slike samfunnsområder ofte ikke har dette som sitt primæransvar.

09.01.2025

De juridiske fakultetene ved UiB og UiT

- Vi anbefaler at rettslige rammer og regulering i beredskapssituasjoner og -utvikling kommer tydeligere fram (prioritering 2).
- Samspill mellom stater, overnasjonale organ og ikke-statlige organ vil spille en langt mer fremtredende rolle i årene som kommer. Konvergeringen mellom hensynet til økonomi og næringsutvikling, sosial utvikling og økologisk bærekraft som det moderne bærekraftsbegrepet og FNs bærekraftsmål legger opp til, vil skape komplekse rettslige og samfunnsmessige problemstillinger av stor rekkevidde. I omtalen av prioritering og tiltak savner vi referanse til det folkerettslige flyktningbegrepet som er av stor betydning for fattigdom, ulikhet og utfordringer knyttet til politisk inkludering utløst av migrasjon.
 - Vi anbefaler at forståelse av rettstrukturer på overnasjonalt nivå og kobling mellom økonomi, sosial utvikling og rettstrukturer, samt begrepet flyktning/flyktningeregimer inkluderes i beskrivelsene av kunnskapsbehovet om fattigdom, ulikhet og utvikling (prioritering 3).

Innspill porteføljeplan Klima og miljø

De juridiske fakultetene ved UiB og UiT vil takke for en godt utarbeidet porteføljeplan som gjennom søkelyset på samfunnsomstilling åpner opp for forskning med rettslige perspektiver.

Våre innspill handler i hovedsak om en tydeligere innretning på «samfunnsomstilling»:

- I beskrivelsen av **porteføljens avgrensning (2.1)** trekkes klimaforskning, miljøforskning, samfunnsomstilling, sirkulær økonomi og polarforskning fram som områder/kategorier som rommer den fag- og sektorovergripende klima- og miljøforskningen. Mange av disse feltene er styrt gjennom nasjonal og/eller internasjonal lovgiving. Rettslige perspektiver og regelkunnskap er avgjørende for systemforståelse, systembygging, tillit til demokratiet og omstillingsprosesser. Særlig er regelutvikling et viktig redskap for omstilling. Dersom ikke de gjeldende rettslige rammene og mulighetene blir klarlagte, vil omstillingsmulighetene til et bærekraftig samfunn fremstå som usikkert.
 - Vi foreslår at det legges til en setning om at *samfunnets omstilling må sees i sammenheng med muligheten for utvikling av rettslig rammeverk og styringssystem.*

I samme avsnitt (2.1) står det at porteføljen vektlegger *norske kunnskapsbehov, men at globale perspektiver er viktig, både når det gjelder kunnskapsutfordringer og løsninger.* Her er det særlig viktig med økt kunnskap om koblingen mellom nasjonale og internasjonale regler. Det internasjonale samfunnet og relasjonene globalt har utviklet seg til å bli mer og mer regelbundet, og det er umulig å utvikle insentiver og systemer nasjonalt uten inngående kunnskap om internasjonalt rammeverk. Overgangen til grønne og digitale økonomier, samt fremveksten av den blå økonomien, utfordrer eksisterende reguleringsparadigmer, som ble utviklet i en kontekst av en mer vertikal maktfordeling i samfunnet og med nasjonalt definerte områder for rettsanvendelse og selskapsaktivitet. Varer og tjenester ble tradisjonelt distribuert lineært, mens det nå er behov for kunnskapsutvikling om sirkulære løsninger der det rettslige og økonomiske må sees i sammenheng.

- Vi foreslår at det nasjonale perspektivet modifiseres, særlig med tanke på at en av prioriteringene i porteføljen er sirkulær økonomi.
- **Prioritering 1** omtaler rettferdig samfunnsomstilling. Mange av endringene i samfunnet er basert på realfaglig og teknologisk innovasjon, men å endre strukturer i samfunnet som skal legge til rette for å «tåle» rask utvikling og samtidig opprettholde den personlige friheten, rettssikkerheten og demokratiet, er ikke et teknologisk henliggende. Denne distinksjonen bør artikuleres klart i planen, og følges opp med en konkretisering av kunnskapsbehov og -samarbeid. I utkastet skilles «humanistiske og samfunnsvitenskapelige perspektiver, herunder juridiske og økonomiske» ut i et eget punkt.
 - Vi foreslår at det heller (eller også) legges vekt på synergier mellom rettsvitenskap, økonomiske fag og teknisk-naturvitenskapelige for å sikre at omstillingsbehovet ikke avgrenses fra de omliggende samfunnsstrukturene.
- **Prioritering 1** nevner ikke koblingen mellom klimautfordringen og energiproduksjon og overgangen til fornybar energi. Det er nå en sterk interesse for havvind, og transformasjonen fra olje og gass har potensiale til å bidra til samfunnsbehovet for energi. Demontering og gjenbruk av olje- og gassinstallasjoner reiser også ulike – og nye – rettslige spørsmål.

Høy utnyttelse av områder som blir industrialisert offshore, kan samtidig sikre areal for marine verneområder og urørt marin natur. Marine områder for flerbruk, og tilrettelegging for kunnskapsutvikling og innovasjon mellom industrielle aktører innen havbruk, tangoppdrett, turisme, fritid og energiindustrier, vil være avgjørende for å utløse potensialet i transformasjonen.

- Vi foreslår at porteføljestyret vurderer om grensene til energiomstilling (og andre porteføljeplaner) er hensiktsmessig med tanke på å oppfylle målene om forskning på samfunnsomstilling, naturmangfold og miljøforvaltning.
- **Prioritering 2** omtaler samfunnets motstandskraft mot kritiske endringer i miljø, klima, naturmangfold og internasjonale forhold. En ny geopolitisk situasjon, klimaendringer og tapet av naturmangfold har resultert i økt beredskap på tvers av samfunnsområder. Motstandskraft i samfunnet beror på et motstandsdyktig styringssystem, noe som vil kreve at rettens rolle i beredskapssituasjoner må utvides. Videre øker behovet for en «social-license-to-operate» i de fleste sektorer. Dette krever forskning på forutsetningene for tillitsbasert styring og offentlig aksept i en tid med hurtig omstilling. Gjennomsliktighet i beslutningsprosessene, åpen og fagoverskridende vitenskap og gode juridiske og etiske rammeverk vil være grunnleggende for samfunnets motstandskraft.
 - Vi foreslår at det legges til en setning om at motstandskraft beror på *motstandsdyktige styringssystemer*.

Utvalg: Forskningsutvalget ved Det juridiske fakultet
Sak: 14/25
Møtedato: 18.02.2025
Journalnummer:

Innspill om forsvarsrelatert forskning

Fakultetene ble i midten av november 2024 oppfordret av UiB sentralt til å utforme innspill om forsvarsrelatert forskning med eksempler fra eksisterende forskning og på fremtidige forskningsbehov.

Bakgrunnen for forespørselen var behovet for oppfølging etter et dialogmøte mellom Forsvarsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, UHR og FFA om et felles, nasjonalt forskningssystem som skal håndtere Norges totale kunnskapsbehov for åpen, skjermingsverdig og gradert kunnskap.

Fakultetets innspill om forsvars- og beredskapsforskning er vedlagt saken.

Forslag til vedtak:

Forskningsutvalget tar innspillet om forsvarsrelatert forskning til orientering.

Ragna Aarli
leder

Ingrid Birce Müftüoglu
sekretær

Vedlegg:

Innspill Det juridiske fakultet forsvarsrelatert forskning

12.02.2025
INMU

Forsvarsrelatert forskning

Innspill Det juridiske fakultet

Rettsvitenskapens rolle

Vi står i en ny geopolitisk situasjon som har resultert i økt beredskap og opprustning av forsvars- og sikkerhetsstrukturer nasjonalt og internasjonalt. Rettsregler er et grunnleggende styringsredskap i samfunnet, og er slik en nøkkelfaktor også med tanke på statens evne til å møte krise og krig. Samtidig er premissene for rettsvitenskapelig forskning vesentlig endret som følge av internasjonalt reguleringssamarbeid. EØS-samarbeidet og de internasjonale menneskerettighetene med Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen i spissen er de mest slående eksemplene. Samlet sett har dette ført til mindre handlingsrom for nasjonale styresmakter og samtidig overnasjonal kontroll med nasjonale tiltak.

For å sikre et motstandsdyktig styringssystem under kriser og krig må kunnskapsgrunnlaget om rettens rolle i beredskapssituasjoner utvides.

Covid-19-pandemien illustrerte rettens sentrale rolle i beredskapen som statens fremste styringsinstrument i krisesituasjoner. Samtidig viste krisehåndteringen under pandemien en rekke problemer knyttet til det rettslige rammeverket, dels fordi krisen hadde et omfang og en karakter som reglene ikke tok høyde for, dels fordi regler kunne være uklare eller motstridende, og dels fordi myndighetene måtte forholde seg til regler og rettslige institusjoner på både nasjonalt, europeisk og globalt nivå.¹ Slik vil det også være under andre typer kriser, også i militære beredskapssituasjoner. Pandemien viste at det er viktig å etablere juridisk beredskap og sterke rettsvitenskapelige fagmiljø.

I en sikkerhetspolitisk krise må en dessuten forvente en motstander som vil søke å delegitimere sentrale myndigheter blant annet ved å stille spørsmål ved om de handler innen sine rettslige rammer. Solide juridiske fagmiljø ved universitetene vil også være viktige for å imøtegå slik subversjonsforsøk.

Sektorovergrepene forskning

Den rettsvitenskapelige forskningen foregår i nært samspill med samfunnet. Rettsvitenskapens primærdata er rettssamfunnets tekster og forskningen virker ofte direkte inn på samfunnslivet og regulerer adferd og avtaler. Samfunnsoppdraget om å bevare og videreutvikle rettssamfunnet oppfylles ikke bare gjennom forskning, men også gjennom forskernes bidrag til lovutvalg, andre utvalg og komiteer og som eksperter i tverrsektorielle oppdrag med direkte virkning på politikkutviklingen. Erfaringer fra denne type sektorovergrepene forskningsvirksomhet, kan ha betydning for utvikling og bruk av doble stillinger i forsvarsrelevant forskning.

¹ I forbindelse med Covid-19-pandemien leverte forskere ved Det juridiske fakultet sentrale bidrag til krisehåndteringen både i form av juridiske utredninger til myndighetene, til den offisielle granskingen av krisehåndteringen, og gjennom akademiske publikasjoner i ettertid som analyserte pandemilovgivningen og som vil bidra inn i kommende revisjoner av lovgivningen (Høgberg, Holmøyvik, Eriksen, red., Kriseregulering: lovgivning under koronakrisen, Fagbokforlaget: Bergen 2023).

Eksempler på eksisterende forskning og forskningsbehov

Nesten ingen samfunnsområder er uberørt av omstillinger som må skje for å møte en sikkerhetspolitisk krise. For svært mange samfunnsområder gjør behov knyttet til ivaretagelse av nasjonale sikkerhetsinteresser seg også gjeldende i fredstid. Dette omfatter alt fra åpenbare felt knyttet til rettslige rammer rundt militær aktivitet til spørsmål som gjelder strategiske investeringer og oppkjøp, forhold knyttet til plan- og bygningsregulering, spørsmål av arbeidsrettslig art mv. Behovet for rettsvitenskapelig forskning som ivaretar beredskaps- og sikkerhetshensyn er slik stort, også fordi sektordepartementene som driver regelverksforvaltning ofte ikke har dette som sitt primæransvar. I tillegg til dette gjennomgående behovet skal vi nedenfor peke på noen særlige områder.

Rettsstat og internasjonal rettssamarbeid

Sivil og militær beredskap og krisehandling reiser en rekke konstitusjonelle problemstillinger knyttet til både maktfordelingen mellom den lovgivende og utøvende makt, parlamentarisk og rettslig kontroll med ekstraordinære fullmakter, og rettssikkerhetsgarantier for de individer og bedrifter som utsettes for inngripende tiltak. Fakultetet er i forskningsfronten innen statsrett og internasjonale menneskerettigheter. Forståelse for og vern av rettsstaten er avgjørende i møte med en verden i endring og kan virke demokratibevarende og samfunnsutviklende. Videre vil forskningen på myndighetenes kriseregulering, beredskapshåndtering og regulering av sikkerhet være sentrale tema. Forskningsmiljøet i Bergen har et solid internasjonalt nettverk og med Eirik Holmøyvik som medlem for Norge i Europarådets ekspertorgan for konstitusjonell rett (Veneziakommisjonen) har fakultetet utvidet sine samarbeidsflater.

I et beredskapsperspektiv vil forskning på juridisk beredskap, rettsstatlige prinsipper og bygging av demokrati gjennom lovgiving være viktig for utvikling av samfunnets forsvarsevne. Eksempler på statsrettslige tema som trenger en større forskningsinnsats i form av ph.d.-avhandlinger er konstitusjonell nødrett, fullmaktslovgivning (historisk, i dag, komparativt), derogasjon fra menneskerettigheter, domstolenes funksjon i kriser og beredskapssituasjoner, rettslige spørsmål knyttet til delt eller overført kommando i internasjonale militæroperasjoner, og samspillet mellom nasjonale og internasjonale rettslige institusjoner i kritesituasjoner.

EU/EØS-rett og internasjonale menneskerettigheter

Det er viktig å forske på de EU/EØS-rettslige og menneskerettslige rammene for nasjonale forsvars- og beredskapstiltak. Et konkret eksempel er de mange og vanskelige menneskerettslige problemstillingene som oppstår i forbindelse med sivil og militær overvåkning og datainnsamling, nylig aktualisert i Norge ved innføringen av digitalt grenseforsvar og internasjonalt ved overvåkning gjennom det såkalte Pegasus-systemet. Nasjonale etterretnings tiltak kan også reise personvernrettslige problemstillinger styrt av EØS-retten og GDPR-regelverket. Videre har Norge de siste årene inngått en rekke avtaler med EU om forsvarssamarbeid, dels innenfor rammene av EØS-avtalen og dels i form av egne avtaler. EU spiller dessuten en nøkkelrolle i utformingen av et felles sanksjonsregelverk rettet mot Russland. EUs økende betydning for norsk beredskap og sikkerhet er løftet frem i flere nyere utredninger, som Forsvarskommisjonen (NOU 2023: 14), Totalberedskapskommisjonen (NOU 2023: 17) og EØS-utredningen (NOU 2024: 7). Alle utredningene fremhever behovet for å avklare de rettslige rammene for styrket samarbeid med EU på forsvars- og sikkerhetspolitikkens område.

UNIVERSITETET I BERGEN

Det juridiske fakultet

Økte bevilgninger til forsvaret for innkjøp av materiell og tjenester reiser nye spørsmål knyttet til EØS-regelverket for offentlige anskaffelser. Handlingsrommet for å unnta forsvarsanskaffelser helt eller delvis fra de alminnelige reglene er uklart og behovet for rettsvitenskapelig forskning tilsvarende stort. Regjeringen har nylig nedsatt et utvalg som skal utarbeide et forslag til en ny lov om forsvarsanskaffelser, noe som gjør forskning på de EØS-rettslige rammene høyaktuelt.

Felles for disse eksemplene er at europeiske institusjoner bruker rettslige virkemidler og verktøy for å regulere og ramme inn en felles forsvars- og beredskapspolitikk. Fakultetet har et sterkt forskningsmiljø i europeiske menneskerettigheter og EØS-rett, og huser ledende forskere på personvern og rettslige spørsmål knyttet til overvåkning. Fakultetet har et av to nasjonale forskningssenter for EØS-rett – CENTENOL - som vil kunne ta en nasjonal lederrolle i forskning på det europeiske rettslige rammeverket for forsvars- og beredskapspolitikk. Sammen med SV-fakultetet og NHH står fakultetet også bak Bergen Center on Competition Law and Economics (BECCLE), som har tung kompetanse på offentlige anskaffelser og konkurranseøkonomiske sider ved dette.

Styring i sikkerhetspolitisk krise og krig

Som påpekt over hviler på kompetansen, og plikten, til å styre staten gjennom en sikkerhetspolitisk krise og krig på den konstitusjonelle maktfordeling. Men også det sentrale styringssystemet, Nasjonalt Beredskapssystem (NBS), er et rettslig dokument med fordeling og delegasjon av den kompetanse som er tillagt den utøvende myndighet. Det er grunnleggende viktig for å begrense handlingsrommet for en fiendtlig innstilt aktør at der her er samsvar mellom det åpne lov- og forskriftsverket, innholdet i NBS, det regelverk som i tillegg planlegges vedtatt og iverksatt i den sikkerhetspolitiske krise, og de planer som finnes for å møte krisen.

Justis- og beredskapsdepartementet sitt høringsnotat om endringer i sivilbeskyttelsesloven for sivil arbeidskraftberedskap viser at her fortsatt foreligger mangler. Når høringsnotatet foreslo å møte et reguleringsbehov indentifisert av Forsvarskommisjonen av 1946 er det all grunn til å tro at der er et større behov for regelutfilling og samordning.

Denne typen arbeid ligger i kjernen av det rettsvitenskapen kan bidra med. Å lukke regelverksmangler på dette nivået vil sette staten bedre i stand til å møte den sikkerhetspolitiske krise og ivareta behovet, som også indentifisert av Forsvarskommisjonen av 1946, for statsorganenes legitimitet i møte med krisen. Covid-19 viste jo også at mens staten har stor legitimitet i krisens første fase svekkes denne over tid, og angripes da gjerne gjennom, påståtte eller reelle, hjemmelsmangler.

Rettsvitenskapelig arbeid på disse feltene forutsetter likevel utvikling av nye samarbeidsmekanismer, da både kildemateriale og resultater vil være sikkerhetsgradert.

Folkerett og krigføring

Fakultetet har et lite men kompetent fagmiljø, som arbeider med problemstillinger knyttet til folkerettens regler for bruk av makt, herunder krigens folkerett (den internasjonale humanitærretten/*jus in bello*).

Fakultetet tilbyr kurs både på bachelor og masternivå i krigens folkerett. Fakultetet har også utviklet et masterprogram (erfaringsbasert master i operativ ledelse og myndighetsutøvelse) i nært samarbeid med Kystvakten og Sjøforsvaret, og i dialog med Forsvarets Høyskole (FHS).

UNIVERSITETET I BERGEN

Det juridiske fakultet

Forskerne ved fakultetet har et bredt kontaktnettverk i Forsvaret og blant sivile beredskapsaktører.

Krigene i Ukraina og i Midtøsten viser at juridisk kunnskap om folkeretten, er avgjørende for å kunne veilede nasjonale myndigheter og for å motvirke desinformasjon. Da Russland invaderte Ukraina vinteren 2022 bidro fakultetets forskere, og da spesielt Knut Einar Skodvin, blant annet med viktige innspill til opplysning av den offentlige samtalen.

Den geopolitiske situasjonen fører et akutt behov for å styrke sentrale rettsområder som det nasjonalt bare et fåtalls fagpersoner har hatt kompetanse på. Et slikt område er folkerettens regler om bruk av makt, og da kanskje særskilt krigens folkerett. For å sikre institusjonell forankring er det behov for flere faste stillinger innenfor fagområdet.

Rettslig håndtering av sammensatte (hybride) trusler

Den sikkerhetspolitiske situasjonen medfører et fornyet behov for forskning på rettslig håndtering av sammensatt virkemiddelbruk, gråsonekonflikter og såkalte hybride trusler mot statssikkerheten, demokratiet og befolkningen. Stikkord her er håndtering av cyberangrep, spionasje, droner, energiforsyning, investeringskontroll, håndtering av sanksjonsregelverket mv.

Fakultetet har på dette området et pågående fireårig samarbeidsprosjekt med Forsvarsdepartementet. Formålet med prosjektet er å øke kunnskapen om de rettslige implikasjonene av sammensatt virkemiddelbruk. Prosjektet søker herunder blant annet å avdekke det rettslige handlingsrommet for fiendtlig innstilte aktører (avdekke rettslige lakuner og gråsoner), og fremme forslag til løsninger på håndtering av de rettslige utfordringene som identifiseres. De sentrale forskerne i prosjektet er blant de fremste i Norge på sine felt, de har et godt nasjonalt og internasjonalt forskningsnettverk og gode kontakter i justis- og beredskapssektoren, samt i Forsvaret.

Forskerne opplever at det er et stort udekt behov for forskning på beredskapsområdet og de tiden ikke strekker til for å behandle mange av problemstillingene hybride trusler reiser. Fagmiljøet også på dette området er lite og sårbart. Det er følgelig behov for tilførsel av både midlertidige forskerstillinger (P.hd. og postdoktor-stillinger) og faste forskningsstillinger for å sikre institusjonell redundans.

Energisikkerhet og arealforvaltning til havs og på land

Fakultetet etablerer i disse dager et forskningssenter i klima-, energi- og bærekraftsrett (COAST law). Forskningsmiljøet samarbeider tverrfaglig og med offentlig forvaltning og næringslivet. Sentrale forsvarsrelaterte tema innen dette feltet vil være forskning på tverrnasjonalt regelverk og regelutvikling knyttet til grensekryssende og nasjonal infrastrukturbygging, energisikkerhet og arealforvaltning i havområdene rundt Norge og i Arktis. Det vil også være relevant å se på sivile og forsvarsrelaterte infrastrukturer og hvordan disse skal skilles og evt. kobles gjennom regulering. Svalbardtraktaten reiser særlige utfordringer, og Universitetet i Bergen har med sin brede og tverrfaglige kompetanse på Arktiske spørsmål, særlige forutsetninger for å analysere spørsmål knyttet til Svalbardtraktaten.

UNIVERSITETET I BERGEN
Det juridiske fakultet

Karl Harald Søvig
dekan

Ingrid Birce Müftüoglu
seniorrådgiver

13.11.2024
INMU